Azərbaycanda etnoqrafiya elminin nüfuzlu nümayəndəsi, dəyərli ziyalı

Azərbaycan etnoqrafiya elminin flaqmanlarından biri, Əməkdar mədəniyyət işçisi, tarix elmləri doktoru, dəyərli ziyalı Solmaz Səttar qızı Məhərrəmovanın 75 yaşı tamam olur. O, "17" sentyabr 1949-cu ildə Azərbaycan Respublikasının Səngər Qalası, mənfur düşmən dövlətin - Ermənistanın Qarabağa açılan qapısı Laçın şəhərində ziyalı ailəsində anadan olmuşdur.

Ulu öndərimiz Heydər Əliyev Laçın rayonundan bəhs edərkən demişdir ki: "... Laçın rayonu həm təbiətinə və həm də insanlarına görə Azərbaycanın ən dəyərli guşələrindən biridir. Laçından Azərbaycanın nə qədər görkəmli elm, mədəniyyət, dövlət xadimləri çıxıb". Laçından çıxmış belə görkəmli elm və mədəniyyət xadimlərindən biri də Solmaz Məhərrəmovadır. Laçın rayonunda təhsilin inkişafında əvəzsiz xidmətləri və rayon əhalisi arasında böyük nüfuz sahibləri olmuş el ağsaqqalı Səttar müəllim və el anası Hüsniyyə müəllimə kimi yüksək intellektual səviyyələri, vətənpərvərlikləri və insanpərvərlikləri ilə seçilib-sayılan bir ailədə doğulub boya-başa çatmış Solmaz Məhərrəmova öz ağlı, zəkası, son dərəcə zəhmətkeşliyi sayəsində pillə-pillə yüksələrək adi məktəb müəllimliyindən Azərbaycanın elm məbədgahı olan AMEA-da baş elmi işçi vəzifəsinə və tarix elmləri doktoru kimi yüksək elmi dərəcə almağadək şərəfli yol keçmişdir. O, 1956-cı ildə Laçın şəhər orta məktəbinin 1-ci sinfinə daxil olmuş və 1966-cı ildə həmin məktəbin 10-cu sinfini əla qiymətlərlə bitirmişdir. 1957-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU-nun) tarix fakültəsinə qəbul olmuşdur. O, obyektiv səbəblərdən birinci kursu bitirdikdən sonra təhsilini qiyabi yolla davam etdirmiş və 1973-cü ildə oranı əla qiymətlər və fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. Solmaz Məhərrəmova universitetin 3-cü kursunu bitirər-bitirməz 1970-ci ildən 1997-ci ilədək Laçın şəhər səkkizillik məktəbdə tarix, 1977-1978-ci illərdə Laçın şəhər 1 saylı orta məktəbdə Tarix və ictimaiyyət müəllimi, 1978-1980-ci illərdə isə 2 saylı Laçın şəhər orta məktəbində direktor müavini vəzifələrində çalışmışdır. 1980-1992-ci illərdə Laçın rayon Tarix-Diyarşünaslıq Muzeyini yaradıb onun ilk direktoru vəzifəsində çalışmışdır. O, Muzeyşünaslıq sahəsindəki bilik və ixtisasını artırmaq məqsədi ilə 1989, 1990 və 1992-ci illərdə Bakı şəhərində Mədəniyyət İşçilərinin Respublika Hazırlıq və İxtisasartırma kurslarında, 1983-cü ildə Moskva şəhərində SSRİ Mədəniyyət Nazirliyinin Mədəniyyət işçilərinin Ümumittifaq İxtisasartırma İnstitutunun "Tarix-Diyarşünaslıq Muzeylərinin direktorları" qrupunda, 1989-cu ildə isə Tatarıstanın paytaxtı Kazan şəhərində "Muzeyşünaslıq" qrupunda ixtisasartırma kurslarında təlim keçmişdir.

1992-ci ildə erməni faşistləri Laçın şəhərini işğal etdikdən sonra Solmaz xanım Bakı şəhərində məskunlaşmaq məcburiyyətində qalmış və ilk vaxtlar, yəni 1992-ci ilin may-oktyabr aylarında Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin Metodiki Kabinetində direktor vəzifəsində çalışmış və 1992-ci ilin oktyabr ayının 20-dən 2023-cü ilin iyun ayınadək AMEA-nın Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunda əvvəlcə kiçik elmi işçi, elmi işçi, böyük elmi işçi, sonra isə aparıcı və baş elmi işçi vəzifələrində çalışmışdır. O, eyni zamanda 1992-ci ildən 2014 cü ilədək öz təşəbbüsü və zəhməti hesabına Bakı şəhərində bərpa etdiyi Laçın Rayon Tarix-Diyarşünaslıq Muzeyinin direktoru vəzifəsində işləmişdi. 2023-cü ilin iyun ayından etibarən isə AMEA Tarix və Etnologiya İnstitutunun "Tarixin nəzəriyyəsi, mənbəşünaslıq və tarixşünaslıq" şöbəsində baş elmi işçi vəzifəsində çalışır. 1995-ci ildə "Azərbaycan kəndində müasir məişət prosesləri" mövzusunda namizədlik dissertasiya müdafiə edərək tarix elmlər namizədi alimlik dərəcəsi, 2011-ci ilde isə "XIX əsr və XX əsrin əvvəllərində Kiçik Qafqazın cənub-şərq bölgəsinin tarixi etnoqrafik tədqiqi (Zəngəzur, Cəbrayıl və Cavanşir qəzalarının materialları əsasında)" mövzusunda dissertasiya müdafiə edərək tarix elmləri doktoru elmi dərəcəsi almışdır. Solmaz xanım son dərəcə zəhmətkeş, istedadlı, vətənpərvər, yüksək elmi və intellektual səviyyəsi olan elm xadimlərimizdən olub Azərbaycan etnoqrafiya elminin inkişafına böyük töhfələr vermişdir. Onun elmi yaradıcılığından bəhs edərkən Azərbaycanda etnoqrafiya elminin əsasını qoyanlardan və onun yaradıcılarından biri olan akademik Teymur Bünyadov qeyd edirdi ki, Solmaz xanım Azərbaycanın etnoqrafiya elminin sütunlarından biridir. Akademik Teymur Bünyadov onun iki monoqrafiyasının - "XIX-XX əsrin əvvəllərində Kiçik Qafqazın Cənub-Şərq bölgəsinin tarixi-etnoqrafik tədqiqi (Zəngəzur, Cəbrayıl və Cavanşir qəzalarının materialları əsasında)". (Bakı, "Elm" 2020-ci il) və Şuşa şəhərinin 270 illiyinə həsr olunmuş "XIX-XX əsrin əvvəllərində Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda sənətkarlıq və ticarət (Şuşa, Zəngəzur, Cəbrayıl və Cavanşir qəzalarının materialları əsasında)". (Bakı, "Elm" 2023-cü il) - elmi redaktoru olmuşdur. Alimin çoxsaylı əsərləri arasında 2024-cü il üçün "İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı elan edilmiş Şuşa Şəhərinə həsr etdiyi" Hacı Axund Molla Şükürün "Risaleyi-hürüf və xütüt" (Bakı, "Qanun" nəşriyyatı, 2024-cü il) adlı əsəri də xüsusi yer tutur. Bunlardan əlavə Solmaz xanım 2016-cı ildə Azərbaycan, rus və ingilis dillərində yüksək poliqrafik tərtibatda Türkiyənin İstanbul şəhərində nəşr olunmuş "Qəbələnin folkloru"; 2017-ci ildə nəşr olunmuş "Qəbələnin tarixi" və "Qəbələnin etnoqrafiyası" adlı kitablar toplusunun; 2017-ci ildə Moskva şəhərində "Nayka" nəşriyyatında rus dilində çapdan çıxmış "Azərbaycanlılar"; Heydər Əliyev Fondu tərəfindən çap edilmiş "Qarabağın sənətkarlığı"; habelə 2024-cü ildə Bakı şəhərində "Elm" nəşriyyatında çapdan çıxmış "Qarabağın etnoloji tədqiqatı" adlı fundamental tədqiqat əsərlərinin də əsas müəlliflərindən biridir. Onun bir çox əsərləri isə xarici ölkələrdə, o cümlədən Rusiya, Türkiyə, Gürcüstan, Ukraniya və Qazaxıstanda nəşr edilib həmin ölkələrin oxucularının diqqətini cəlb etmişdir.

O, Azərbaycanın etnoqrafiya elminin və milli-mənəvi dəyərlərinin təbliği və geniş yayılması sahəsində də fəal iştirak edir. Yaşının 75-ə çatmasına baxmayaraq o, indi də əvvəlki şövqlə çalışır. Solmaz Məhərrəmova hazırda, "XIX-XX əsrin əvvəllərində Qarabağ və Zəngəzurda etno-demoqrafik vəziyyət" adlı yeni monoqrafiyasını yazıb qurtarmış və çapa hazırlamışdır. Onun elmi rəhbərliyi ilə 4 nəfər tarix üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün dissertasiya işlərini yazıb qurtarmış və müdafiəyə hazırlaşırlar. Solmaz Məhərrəmova eyni zamanda AMEA A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutunun nəzdində fəaliyyət göstərən Dissertasiya Şurasının üzvü və həmən Dissertasiya Şurasının "Etnologiya" ixtisası üzrə Elmi Seminarın rəhbəri olaraq da səmərəli elmi fəaliyyətlə məşğuldur. 30 ildən artıq məcburi qaçqın həyatı yaşamasına baxmayaraq dəyərli ziyalı qızımız Solmaz xanım bu illər ərzində özünün xeyirxah əməllərindən də qalmamış, yalnız özünə, öz əməyinə güvənməyə, insanlara qayğı və həssaslıqla yanaşmağa üstünlük vermiş, imkansız və kimsəsizlərə arxa olmağa, öz imkanları çərçivəsində onlara köməklik etməyə və əl tutmağa çalışmışdır. Bu zəhmətsevər və nəcib ziyalı xanımın xidmətləri dövlətimiz və hökumətimiz tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. O, hələ 2009-cu ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm İlham Əliyev cənablarının sərəncamı ilə "Azərbaycan Respublikasının mədəniyyət işçisi" kimi yüksək fəxri ada; iki dəfə Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin, Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Respublika Ağsaqqallar Şurasının, AMEA Rəyasət Heyətinin, AMEA İctimai Elmlər Bölməsinin, AMEA Azad Həmkarlar Komitəsinin, AMEA Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun, Ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 101-ci ildönümü münasibətilə YAP Laçın Rayon Təşkilatının, Laçın Rayon Mədəniyyət və Turizm Şöbəsinin Fəxri Fərmanlarına, "Vətən eşqi", "Yeni şans" və "Azərbaycan əsgəri" qəzetlərinin, habelə "Media Araşdırma" və "Azərbaycan və Avropa"-nın layihəsi əsasında "Azərbaycan ziyalısı" fəxri diplomlarına, "Qafqaz-Media" İctimai Birliyinin təsis etdiyi "Xarı bülbül" medalına layiq görülmüşdür. Sözün əsil mənasında öz xalqının dəyərli ziyalı qızı, böyük vətəndaş alim, nəcib və qayğıkeş insan olan Solmaz xanım Məhərrəmovanı anadan olmasının 75 illiyi münasibətilə ürəkdən təbrik edir, ona möhkəm can sağlığı, uzun ömür, elmi yaradıcılığında və şəxsi həyatında yeni və daha böyük uğurlar arzulayıram.

Şahbaz MURADOV
AMEA-nın müxbir üzvü,
Əməkdar elm xadimi